

Не зменшуючи законних інтересів сімей із дітьми, яким, згідно з чинним законодавством, передбачена одноразова допомога при народженні дитини, ми пропонуємо за прикладом «материнського капіталу» ввести програму «Сімейний капітал» в Україні. Серед інших джерел формування інституту материнства передбачається наявність благодійних внесків та інших надходжень, не заборонених законодавством.

У контексті використання фінансових ресурсів соціального страхування з тимчасової втрати працездатності варто звернути увагу на необхідність передачі функцій у частині виплати допомоги у зв'язку з вагітністю та пологами відділу соціального страхування материнства та експертизи тимчасової непрацездатності та якості медичних послуг (реформований сектор матеріального забезпечення), що сприятиме наближенню послуг до їх безпосереднього споживача.

Особливої уваги потребують нові форми соціального захисту жінок у період вагітності, пологів та післяпологовому періоді, що забезпечить Сектор соціального страхування материнства відділу соціального страхування материнства та експертизи тимчасової непрацездатності та якості медичних послуг.

Висновки. Створення всеохоплюючої системи захисту материнства передбачає певні функціональні зміни в організації фінансових відносин основних її суб'єктів та потребу в упровадженні новацій у час-

тині підвищення рівня життя сімей із дітьми. Такими новаціями, на нашу думку, можуть стати програма медичного страхування жінок у період вагітності та пологів і програма «Сімейний капітал».

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Боков О.В. Теоретичні аспекти соціального страхування / О.В. Боков // Державне будівництво. – Х. : Магістр, 2007. – Вип. 2. – С. 215–217 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2007-2/doc/1/04.pdf>.
2. Міжнародний пакт про економічні та культурні права [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://constituanta.blogspot.com/2011/02/1966.html>.
3. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням» від 18.01.2001 р. № 2240-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2240-14/page>.
4. Кайлова О.В. Опыт семейной политики в странах Европейского Союза: система родительских отпусков / О.В. Кайлова // Политика народонаселения: настоящее и будущее : IV Валентьевские чтения : сб. докл. / Ред. В.В. Елизаров, В.Н. Архангельский. – М. : МАКС Пресс, 2005. – С. 15–20.
5. Закон України «Про оплату праці» від 24.03.1995 р. № 108/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80>.
6. Савельєва Ю.А. Сучасні виклики можливостям українських жінок у плануванні сім'ї [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.essuir.sumdu.edu.ua/retrieve/55213/516506.pdf>.

УДК 657.44:339.187.6

Джулія Л.В.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку і аудиту
Хмельницького національного університету

Демчук Ю.А.
студентка
Хмельницького національного університету

ОСОБЛИВОСТІ ЛІЗИНГОВИХ ОПЕРАЦІЙ У БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ ТА ПРОЦЕДУРИ ЇХ ОБЛІКУ

У статті розглянуто сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку ринку лізингових послуг в Україні. Досліджено роль банків під час формування лізингової угоди, розглянуто облікові процедури лізингових операцій банків, встановлено перспективи подальшого розвитку лізингу за участі банків.

Ключові слова: лізинг, ринок лізингових послуг, облікові процедури, лізингові відносини, банківська система.

Джулия Л.В., Демчук Ю.А. ОСОБЕННОСТИ ЛИЗИНГОВЫХ ОПЕРАЦИЙ В БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЕ И ПРОЦЕДУРЫ ИХ УЧЕТА

В статье рассмотрены современное состояние, проблемы и перспективы развития рынка лизинговых услуг в Украине. Исследована роль банков при формировании лизинговой сделки, рассмотрены учетные процедуры лизинговых операций банков, установлены перспективы дальнейшего развития лизинга при участии банков.

Ключевые слова: лизинг, рынок лизинговых услуг, учетные процедуры, лизинговые отношения, банковская система.

Juliy L.V., Demchuk Y.A. FEATURES LEASING TRANSACTIONS IN THE BANKING SYSTEM AND ITS ACCOUNTING PROCEDURES

In the article the modern condition, problems and prospects of development of the leasing market in Ukraine. The role of banks in the formation of the leasing agreement, considered accounting procedures for leasing transactions of banks established development prospects of leasing the participation of banks.

Keywords: leasing, leasing market, accounting procedures, leasing relations, banking system.

Постановка проблеми. У світовій економіці лізинг займає друге місце за обсягами інвестицій після банківського кредитування. Як фінансова послуга, лізинг сьогодні виступає одним із факторів зростання конкурентоспроможності вітчизняних під-

приємств, покращання якості послуг, підвищення ефективності виробництва і, як наслідок, зміцнення позицій на вітчизняному та світовому ринках. Окрім того, зростання значення ринку лізингових послуг в Україні обумовлене тим, що лізинг є альтернативою

банківському кредитуванню та дієвим інструментом процесу ефективного оновлення основних засобів і технологій підприємств усіх напрямів економічної діяльності. Ринок лізингових послуг в Україні поки що перебуває в процесі формування, що визначається рівнем економічного розвитку, станом ринкової інфраструктури, характером державної політики, національними, правовими та іншими чинниками. Для визначення шляхів активізації лізингових операцій великого значення набуває облікова система, оскільки облікова інформація дає змогу визначити переваги та недоліки лізингу порівняно з іншими видами фінансування, а також дослідити передумови, проблеми та перспективи розвитку ринку лізингових послуг в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Висвітленню окремих аспектів дослідження ролі банків у розвитку лізингу в Україні було присвячено низку праць вітчизняних та зарубіжних учених. Серед них – Н.Л. Безклубна, Н.Н. Внукова, К.В. Кабаніхіна, О.Г. Луб'яницький, Н.П. Логвинова, Б.Л. Луців, В.І. Міщенко, О.В. Ольховиков, С.І. Румянцова, Н.Г. Слав'янська. Однак подальший розвиток ринку банківських послуг викликає необхідність дослідження лізингових операцій як альтернативних способів технічного оновлення різних суб'єктів господарювання, важливого джерела доходів банківських установ та особливостей їх відображення в обліковій системі банку для можливості отримання достовірної інформації й обґрунтованого прийняття управлінських рішень.

Мета статті полягає в аналізі лізингових послуг у банківській системі та процедур їх відображення в обліку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про фінансовий лізинг», фінансовий лізинг – це вид цивільно-правових відносин, що виникають із договору фінансового лізингу [1]. За договором фінансового лізингу лізингодавець зобов'язується набути у власність річ у продавця (постачальника) відповідно до встановлених лізингоодержувачем специфікацій та умов і передати її в користування лізингоодержувачу на визначений строк (не менше одного року) за встановлену плату (лізингові платежі). Згідно зі ст. 47 Закону України «Про банки і банківську діяльність», лізинг є однією

з банківських операцій, яку банки мають право здійснювати на підставі банківської ліцензії Національного банку України [2].

Світова практика виділяє дві моделі розвитку лізингового бізнесу: європейську та американську [3]. Європейська модель передбачає створення великих вузькоспеціалізованих компаній, які, як правило, були створені великими банками і згодом можуть від них відмежовуватися. В американській моделі компанії утворюються приватними підприємцями без участі банків. Вітчизняний ринок лізингу розвивається за європейською моделлю, адже більша його частина (близько 80%) контролюється комерційними банками.

Для банківських установ надання лізингових послуг – доволі безпечна операція, адже вона базується на принципах цільового використання кредиту та його забезпечення ліквідною заставою. Під час здійснення лізингових операцій банківські установи отримують переваги і недоліки, зазначені в таблиці 1.

В українських банках також викликає певні труднощі організація лізингового процесу, що, з одного боку, спричинено відсутністю або недосконалістю чітких методик із проведення лізингових операцій та недосконалістю законодавства, а з іншого – лізинг є комплексом послуг із фінансування та подальшого обслуговування об'єкта лізингу, що передбачає включення до лізингового процесу певної кількості учасників. Незважаючи на те, що всі витрати, пов'язані з укладенням лізингового договору, несе лізингоодержувач, складність процедури виступає стримуючим фактором для більшості банків України.

Відчувається також гостра нестача висококваліфікованих кадрів, що спеціалізуються на лізингу, зокрема банківському. Майнові ризики напряму пов'язані з об'єктом лізингу. Банк, виступаючи власником об'єкта лізингу протягом усього строку дії лізингового договору, все ж має ризик втрати, неповернення, морального старіння та відсутності можливості реалізації лізингового об'єкта. Однак дані майнові ризики легко мінімізувати шляхом страхування, а також більш ретельним відбором лізингових проектів. Наприклад, досить перспективним для банківського сектору України може стати лізинг транспортних засобів, що мають сталий попит, високу

Таблиця 1

Характеристика переваг та недоліків лізингу [3; 4]

Переваги	Недоліки
Розширення кола банківських операцій, ріст числа клієнтів і, відповідно, збільшення одержуваних доходів.	Складна організація лізингової угоди через значну кількість учасників.
Зниження ризику втрат від неплатоспроможності клієнтів. Під час здійснення лізингових операцій банк залишається власником майна, переданого в оренду, отже, під час порушення умов договору він може зажадати повернення переданого в оренду майна. Дана обставина забезпечує можливість проведення лізингових операцій із клієнтами, чиє фінансове положення викликає сумнів, наприклад із кооперативами, малими підприємствами.	Можуть бути вищі адміністративні витрати, тому вважають, що ціна лізингу може бути нижчою або дорівнювати ціні позики тільки за наявності певних податкових пільг.
Лізингодавець (банк чи лізингова компанія) має право нараховувати на майно, передане йому в оренду, амортизаційні відрахування, що не обкладаються податком, і можуть служити джерелом коштів для закупівлі нового майна.	Науково-технічний прогрес робить об'єкт лізингу застарілим, під час фінансового лізингу орендні платежі не припиняють до завершення угоди.
Величина орендної плати за надання майна в рамках лізингу може бути вищою, ніж процентна ставка по довгостроковим кредитах, виданих на той же термін. Дане положення оправдовує надання клієнту крім позички реального її наповнення у вигляді машин і устаткування, а також іншого майна, що є особливо необхідним в умовах існуючого в Україні дефіциту практично на всі види промислового устаткування.	Вартість лізингу є вищою, ніж позики, оскільки ризики зносу устаткування лягають на лізингодавця.
Під час здійснення лізингових операцій банк зараховує на свій рахунок орендну плату на визначену дату, що набагато спрощує нарахування й облік відсотків за кредитами у процесі довгострокового кредитування.	–

ліквідність, а також наявність добре розвинутого вторинного ринку збуту.

Існують різноманітні варіанти банківської участі в лізингу. Найпоширенішими їх видами є пряма і непряма участь. Залежно від ступеня активності банку в лізинговій угоді та форми банківського лізингового продукту пропонується поділ банківських лізингових операцій на універсальні, клієнтоорієнтовані та ініційовані лізингодержувачем або лізинговою компанією. Раціональна модель організації банківського лізингу передбачає використання схеми партнерства з обмеженою відповідальністю, в якій комерційний банк зосереджується на функції «стратегічного партнера». Із теоретичних позицій зміст банківської лізингової діяльності найбільш повно може бути розкрито через аналіз взаємопов'язаних категорій банківського лізингового продукту і банківської лізингової технології. Визначення банківського лізингового продукту відбувається за допомогою виділення чотирьох його «зрізів». На першому «зрізі» досліджуються особливості ринку банківських лізингових продуктів і характер конкуренції на ньому. Другий «зріз» характеризується комплексом банківських операцій і послуг, через які здійснюється банківська лізингова діяльність і досягається задоволення потреб клієнта. На третьому «зрізі» відбувається інжиніринг банківського лізингового продукту – розробка моделі продукту за допомогою особливого набору методів і прийомів. Четвертий «зріз» присвячений оцінці ефективності розробленого банківського лізингового продукту. Банківська лізингова технологія – модель проведення банківських операцій, деталізована до сукупності методик, що регламентують дії служб банку та окремих виконавців [5].

В операціях із фінансового лізингу банк може виступати і як лізингодавець (кредитор), і як лізингодержувач (позичальник).

Операції банків із надання необоротних активів у фінансовий лізинг (оренду) класифікують як кредитні та обліковують на відповідних рахунках Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України: 1520 «Фінансовий лізинг (оренда), що наданий іншим банкам»; 2071 «Фінансовий лізинг (оренда), що наданий суб'єктам господарювання». Рахунки призначені для обліку заборгованості за фінансовим лізингом. За дебетом рахунків проводять суми заборгованості за фінансовим лізингом, за кредитом рахунків проводять суми погашення заборгованості за фінансовим лізингом.

За формою операція фінансового лізингу (оренди) означає передання чи отримання основних засобів у користування. Придбані банком основні засоби, призначені для передавання в лізинг, банк-лізингодавець може або обліковувати на рахунках четвертого класу, де обліковуються інші основні засоби та нематеріальні активи, які належать банкові, або не оприбутковувати їх на баланс, а відразу передавати в лізинг (оренду):

– основні засоби, передані (отримані) у фінансовий лізинг (оренду), обліковують за меншою із двох вартостей – теперішньою (з урахуванням ставки процента, що прирощується) або ринковою;

– основні засоби, передані у фінансовий лізинг (оренду), обліковує банк-лізингодавець як виданий кредит;

– банк-лізингодержувач відображає в балансі отримані у фінансовий лізинг (оренду) необоротні активи водночас як активи й як зобов'язання.

Наданий у фінансовий лізинг (оренду) об'єкт необоротних активів у сумі мінімальних лізингових

(орендних) платежів і негарантованої ліквідаційної вартості лізингодавець відображає в бухгалтерському обліку як кредит:

– Дт 1520 «Фінансовий лізинг (оренда), що наданий іншим банкам» (2071 «Фінансовий лізинг (оренда), що наданий суб'єктам господарської діяльності»); Дт 4409 «Знос основних засобів», 7490 «Негативний результат від вибуття нематеріальних активів та основних засобів»;

– Кт 4400 «Основні засоби» – на суму залишкової вартості об'єкта фінансового лізингу (оренди).

Витрати, що пов'язані з оформленням договору про фінансовий лізинг (оренду), включають до вартості кредиту під час первісного визнання та амортизують протягом строку лізингу (оренди). У цьому разі в бухгалтерському обліку здійснюються проведення:

– Дт 1525 «Неамортизована премія за кредитами, що надані іншим банкам» (2075 «Неамортизована премія за кредитами в інвестиційну діяльність, що надані СГ»);

– Кт «Рахунки грошових коштів, рахунки клієнтів».

Нарахування доходу та амортизацію витрат за операціями з фінансового лізингу (оренди) у бухгалтерському обліку відображають записами:

– Дт 1528 «Нараховані доходи за кредитами, що надані іншим банкам» (2078 «Нараховані доходи за кредитами в інвестиційну діяльність, що надані суб'єктам господарювання»); Кт 6018 «Процентні доходи за фінансовим лізингом (орендою), що наданий іншим банкам», 6028 «Процентні доходи за фінансовим лізингом (орендою), що наданий суб'єктам господарювання» – на суму нарахованого доходу.

– Дт 6028 «Процентні доходи за фінансовим лізингом (орендою), що наданий СГ»; Кт 1525 «Неамортизована премія за кредитами, що надані іншим банкам», (2075 «Неамортизована премія за кредитами в інвестиційну діяльність, що надані СГ») – на суму амортизації премії.

Отримана лізингодавцем сума лізингового (орендного) платежу відображається в бухгалтерському обліку таким проведенням:

– Дт «Рахунки грошових коштів, поточні рахунки»;

– Кт 1528 «Нараховані доходи за кредитами, що надані іншим банкам» (2078 «Нараховані доходи за кредитами в інвестиційну діяльність, що надані суб'єктам господарювання») – на суму отриманого доходу; Кт 1520 «Фінансовий лізинг (оренда), що наданий іншим банкам» (2071 «Фінансовий лізинг (оренда), що наданий суб'єктам господарської діяльності») – на суму компенсації вартості об'єкта фінансового лізингу (оренди).

Якщо за умовами договору об'єкт фінансового лізингу (оренди) повертається лізингодавцю, то в обліку лізингодавця на суму негарантованої ліквідаційної вартості здійснюється таке проведення:

– Дт 4400 «Основні засоби»;

– Кт 1525 «Фінансовий лізинг (оренда), що наданий іншим банкам» (2071 «Фінансовий лізинг (оренда), що наданий суб'єктам господарської діяльності») [6].

Практика використання лізингових операцій комерційними банками України виявила їх безсумнівні переваги для всіх його учасників. Стрімка динаміка розвитку лізингових відносин спонукала банки відокремлювати лізинг як банківську послугу та заснувати власні лізингові компанії.

Створення банком власної лізингової компанії вирішує одну з найголовніших проблем, з якими стикаються лізингові компанії в процесі своєї діяльності – пошук джерел фінансування для реалізації власних проектів [7]. Кредитуючи дочірню лізингову компанію, банк може відкривати перед нею доступ до стабільного та довготермінового фінансування, завдяки чому останні отримують значну конкурентну перевагу, а банк, своєю чергою, отримує додаткове джерело прибутків та сприяє диверсифікації ризиків і підвищенню ліквідності. Нині лізингові операції, довівши свою ефективність для лізингоотримувачів та прибутковість для лізингодавця, активно застосовуються в різних галузях вітчизняного господарства.

Український ринок лізингових послуг представляють такі лізингодавці: банки – резиденти України; лізингодавці – нерезиденти України (міжнародний лізинг); лізингові компанії – резиденти України. Зазначені вище переваги лізингу над традиційними формами кредитування мали би привабити до нього споживачів, особливо на тлі сучасного погортання факторингових і появи колекторських послуг щодо проблемних позичальників банківських коштів [9].

Станом на 31.12.2015 р. до переліку юридичних осіб, які мають право надавати фінансові послуги та перебувають на обліку в Нацкомфінпослуг, внесено інформацію про 268 юридичних осіб – лізингодавців та до Державного реєстру фінансових установ внесено інформацію про 362 фінансові компанії, що надають послуги фінансового лізингу.

Протягом 2015 р. фінансовими компаніями та юридичними особами, які не мають статусу фінансових установ, але можуть згідно із законодавством надавати фінансові послуги, укладено 4119 договорів фінансового лізингу на суму 6261,6 млн. грн.

Станом на 31.12.2015 р. спостерігається тенденція зменшення частки довгострокових договорів лізингу. Договори, термін дії яких більше п'яти років або дорівнює 10 рокам порівняно з аналогічною датою минулого року, зменшилися на 80,9% (25310,2 млн. грн.), договори з терміном дії більше 10 років зменшилися на 22,1% (366,1 млн. грн.) [10].

Слід зазначити, що мінімізувати ризики за лізинговими операціями або повністю їх виключити можливо, для цього потрібно ретельно обдумати згоду на надання лізингу, провести комплексний аналіз лізингоотримувача, розробити графік грошових надходжень. Багато науковців вважають, що лізингові схеми мають понижений ступінь ризику.

Висновки. Отже, світовий досвід свідчить, що, незважаючи на деякі недоліки, лізинг є одним із ефективних методів інвестування, який дає змогу без різкої фінансової напруги підприємства забезпечити формування матеріально-технічної бази, та одним

із найпрогресивніших методів матеріально-технічного забезпечення. Основним джерелом інформації для об'єктивної оцінки лізингових проектів виступає облікова система, яка забезпечує систематизацію інформації за видами лізингових послуг та клієнтами банку.

У сучасних умовах лізингові відносини є повністю залежними від банківського кредитування. Аналіз сучасного стану фінансових послуг показав, що лізинг поступово набуває популярності, стаючи перспективним напрямом банківської діяльності, адже нині найреальнішими суб'єктами господарювання, які можуть надавати лізингові послуги, незважаючи на необхідний накопичений капітал, можуть виступати лише банківські установи. Зважаючи на це, зараз вітчизняна банківська система рухається в напрямі створення підконтрольних дочірніх лізингових компаній. Державі необхідно стимулювати банки до проведення лізингових послуг, що характерно в практиці розвинутих країн світу, шляхом надання їм певних пільг, як дадуть змогу активізувати цей вид фінансового інструменту.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Закон України «Про фінансовий лізинг» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/723/97-%D0%B2%D1%80>.
2. Закон України «Про банки і банківську діяльність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
3. Горбатенко О.А. Проблеми та перспективи розвитку лізингових відносин в Україні / О.А. Горбатенко // Фінанси України. – 2012. – № 13. – С. 123–126.
4. Ярошевич Н.Б. Переваги та недоліки лізингу як виду кредитування засобів виробництва в Україні / Н.Б. Ярошевич // Збірник науково-технічних праць Наукового вісника НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.5. – С. 241–246.
5. Луців Б.Л. Сучасні аспекти лізингової діяльності банківських установ в Україні / Б.Л. Луців // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2012. – № 1(13) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/VubsNBU/2012_1/12_1_40.pdf.
6. Табачук Г.П. Фінансовий облік у банках : [навч. посіб.] / Г.П. Табачук, О.М. Сарахман, Т.М. Бречко. – К. : Центр навчальної літератури, 2010. – 424 с.
7. Сухаревич В.Т. Банк як суб'єкт лізингових відносин / В.Т. Сухаревич // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – № 19.8.
8. Драбовський А.Г. Лізинг як альтернативна форма фінансування та інвестування в сучасних умовах / А.Г. Драбовський // Збірник наукових праць ВНАУ. – 2012. – № 3. – С. 65–72.
9. Лізинг як важливий інструмент фінансування економіки України: етапи розвитку, особливості, результати [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.finalearn.com/lifers-814-2.html>.
10. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nfp.gov.ua/files/FK_2015.pdf.